

Werktafel 2, Ontwikkeling van het ontwerpvlak

28 januari 2016, TAC, Eindhoven

Tafelgasten: Roger Tan (directielid Broekbakema en bestuurslid BNA), Alijd van Doorn (docent Bouwkunde TU Delft en initiatiefnemer DNA), Robert Winkel (architect-directeur Mei Architecten), Rob van Kalmthout (commercieel manager Heijmans), Hilde Blank (stedenbouwkundige-directeur BVR en O_team board)

Voor alle aanwezigen is duidelijk dat de wereld van architectuur en ruimtelijk ontwerp ingrijpend verandert. Onze samenleving ziet zich gesteld voor een aantal transitievraagstukken met een sterke ruimtelijke component. Hoe we omgaan met energie, mobiliteit, voedselproductie, water, krimp en groei en vergrijzing, hangt nauw samen met de manier waarop we tegemoetkomen aan allerlei ruimtelijke vraagstukken op het gebied van wonen, zorg en onderwijs. Daarvoor is een meer multidisciplinaire, integrale benadering nodig waarbij ook de inbreng van belanghebbenden en betrokkenen steeds belangrijker wordt. Met zijn integrale visie en beeldende instrumentarium kan de ontwerper een verbindende rol vervullen in deze complexe processen.

Tijdens deze werktafel wordt duidelijk dat ontwerpers, evenals de opleidingen en bijvoorbeeld de BNA, bezig zijn om de nieuwe rollen en profielen te verkennen. Ontwerpers zoeken naar manieren om de brede kennis, expertise en vaardigheden die zij in huis hebben in te zetten en te vermarkten in het veranderende speelveld. In veel gevallen trekken zij daarbij het initiatief meer naar zich toe. De ontwikkelende ontwerper en de bouwende ontwerper zijn twee profielen die aan een stevige opmars bezig zijn. Daarbij creëren ontwerpers hun eigen werk door zelf als (mede)opdrachtgever op te treden of door opdrachten voor ontwerp en bouw als één pakket aan te bieden. Een belangrijk voordeel van beide benaderingen is dat ontwerpers hun ideeën en inspanningen beter kunnen verankeren in het proces en meer invloed hebben op de kwaliteit van de uitkomsten. Een van de voorbeelden bij deze werktafel was het Gouds Kaaspakhuis, een initiatief van Mei Architecten die dit project samen met andere partijen risicodragend ontwikkelt.

Deze nieuwe benaderingen kunnen ook worden gezien als een reactie op de complexe en tijdrovende tendertrajecten die in de wereld van architectuur en ruimtelijk ontwerp het laatste decennium gemeengoed zijn geworden. Daarbij worden van ontwerpers grote inspanningen gevraagd waar weinig of geen vergoeding tegenover staat met een geringe kans om de opdrachten ook daadwerkelijk in de wacht te slepen. Architecten geven aan dat het met name voor kleine en middelgrote bureaus zakelijk onverantwoord wordt om regelmatig aan tenders mee te doen.

Doordat de ontwerper meestal een plek toebedeeld krijgt als vormgever aan het eind van het proces blijven allerlei kwaliteiten onbenut. Als geen ander is de ontwerper in staat om verschillende vraagstukken tegelijkertijd te benaderen en te navigeren in een zwerm van kennis uit verschillende vakgebieden. Daarbij kan hij zich bedienen van een visueel instrumentarium om scenario's te verkennen en concreet te maken zodat het mogelijk wordt om over de muren van vakgebieden en sectoren heen te communiceren en tot integrale oplossingen te komen in processen van ontwerpend onderzoek. Een interessant gegeven is dat nieuwe soorten opdrachtgevers de ruimtelijk ontwerper vaak goed weten te vinden als adviseur voor complexe vraagstukken.

'Er is een verschuiving bezig in het type opdrachten waar we aan werken met BVR. Een voorbeeld is ons project Greenport waarvoor we zijn gevraagd door LTO Noord Glaskracht om de tuinders te helpen moderniseren. Hoewel het in eerste instantie geen fysieke vraag lijkt te zijn, is er denkkracht van ontwerpers gevraagd om dit vraagstuk in beweging te zetten.' Hilde Blank

Ook kunnen ontwerpers zich profileren als technisch specialist, als verbinder van partijen in cocreatieve ontwerpprocessen en als visionair die de ontwerpogaven voor de toekomst agendeert en verkent. De deelnemers aan de werktafel zien deze profielen niet als scherp begrensde domeinen. Een architect met een sterke technische specialisatie kan ook ontwerpogaven voor de toekomst agenderen en een architect-ontwikkelaar treedt vaak ook op als verbinder van partijen in het ontwerpproces. Het betreft hier ontwikkelingsrichtingen, met als grote gemene deler: het ontwerpend onderzoek. Dat wordt algemeen erkend als middel om in complexe, meervoudige vraagstukken (wicked problems) te navigeren. Ontwerpers doen er goed aan zich te profileren als integrale denkers en probleemoplossers. Nu heerst nog vaak het idee dat ontwerpers processen onnodig duur maken terwijl niet gearzeld wordt om kostbare

adviesbureaus voor deze vraagstukken in te schakelen, terwijl ontwerpers juist hierin van grote waarde kunnen zijn.

'Ontwerpers hebben de bijzondere vaardigheid om complexe vraagstukken via ontwerp inzichtelijk te maken.' Rob van Kalmthout

Tijdens deze werktafel wordt duidelijk dat de vakgemeenschap van ontwerpers nog altijd bezig is te herstellen van de zware klappen die de crisis heeft toegebracht. Veel bureaus leven van opdracht naar opdracht en zien maar weinig ruimte voor hun eigen ontwikkeling. Toch is het belangrijk dat architecten zich zakelijk opstellen en hun positie versterken. Door hun capaciteiten op het gebied van ontwerpend onderzoek uit te dragen beschikken ze over een sterke propositie naar opdrachtgevers. Bovendien zullen zij zich duidelijker moeten profileren en herkenbaar moeten maken door zich bijvoorbeeld te richten op een specialisme of bepaalde typen ontwerp opdrachten. Uit angst opdrachten mis te lopen presenteren vele bureaus zich nu nog als alleskunnners, waardoor het voor opdrachtgevers bijzonder ingewikkeld is de juist ontwerpers voor een opdracht te vinden. Dat maakt een heldere profilering uit zakelijk oogpunt een belangrijke stap. Daarbij kan het soms heel effectief en zinvol zijn om de krachten met andere ontwerp bureaus en deskundigen te bundelen in gelegenhedscombinaties. Dit blijkt ook uit het voorbeeld 'De stedendriehoek – naar een energieneutrale regio' uit de eerste werktafel die gewijd was aan de kracht van voorbeelden.

'Vanuit businessoogpunt is het interessant voor ontwerpers hun profiel aan te scherpen. Het maakt je als bureau vindbaar en je weet waarop je moet acquireren.' Roger Tan